

נגד קיצור ההתיישנות

מעריב, פברואר 2004

לאחרונה אנו עדים לתחיית זכויות היסוד החברתיות בשיח המשפטי, לאחר שקופחו שנים ארוכות. בית המשפט העליון נתן ביטוי להלכי רוח אלו בהחלטותיו בעתירות בנושא שילוב ילדים עם מוגבלויות, ובעתירה בה הוצא צו המורה למדינה להגדיר, בתוך עשרה ימים, מהי הכנסה מינימלית לקיום. החלטות אלו זכו לביקורת קשה בכנסת ואף מצד עיתון "הארץ", ושר המשפטים, מגן המערכת, בחר, בתגובה לכך, להשוות את הפוליטיקאים המבקרים לאנשי טרור ופשע מאורגן, "המאיימים על שלטון החוק", רחמנא ליצלן, כלשונו. הבעיה היא שיפה דורש שר המשפטים, אך לא נאה מקיים. בעצם הימים הללו נוקט משרד המשפטים מהלכים אשר יש בהם פגיעה בזכויות יסוד חברתיות, וזאת בשקט ובאין מפריע, בלא ידיעת הציבור. החמור שבהם הוא הניסיון לקיצור תקופת ההתיישנות, באופן רדיקלי. מזה שנות דור ומעלה קובע החוק תקופת התיישנות בת שבע שנים לתביעות נזיקין, ומונע התיישנות תביעות קטינים, כך שתקופת ההתיישנות תימנה רק מגיל שמונה עשרה. דווקא בחברה מוכת פערים ואוכלוסיות אשר אינן יודעות כיצד לממש את זכויותיהן, מציע עתה משרד המשפטים לקצר את תקופת ההתיישנות לארבע שנים, ולהתחיל למנות את תקופת ההתיישנות לקטינים מגיל עשר (!). כך, לדוגמה, קטיין שסובל משיתוק עקב רשלנות בית החולים בלידתו, תביעתו תתיישן כבר בהיותו בן שבע עשרה, בעוד שהיום תביעתו מתיישנת בגיל עשרים וחמש, כך שביכולתו לטפל בענייניו כאדם בוגר, ולא בהיותו קטיין הנתון לחסדי אחרים. ההנמקה בתזכיר הצעת החוק למהפכה דרקונית זו הנה הצורך לדאוג לגופים הגדולים, הנתבעים בבתי המשפט. מיהם גופים אלו? מדובר בחברות ביטוח, בבנקים ובגופים דומים, הנהנים כולם מרווחים נאים גם בתקופה קשה זו. משום מה, דווקא עתה קם "צורך דחוף" למשרד המשפטים להגדיל את רווחיהם. הגדול מבין גופים אלו, חברת הביטוח "אבנר", המנהלת עשרות אלפי תביעות בשנה, "סבלה" כל כך מתקופות ההתיישנות הממושכות הקיימות, עד שנצטברו בקופתה מיליארדי שקלים של רווחים, אשר הולאמו על ידי האוצר בחוק ההסדרים

האחרון. מאחורי הנמקה שערוייתית זו מסתתר נימוק חמור הרבה יותר – הרצון להקל את העומס על בתי המשפט תוך פגיעה בזכויות הבסיסיות של כל אחד מאיתנו. במקביל למהלך זה, ממשיך משרד המשפטים לנהל את ה"רפורמה" כביכול של ועדת אור, שמטרתה להוריד את כל הדיונים מבית המשפט המחוזי לבית משפט השלום, להותיר לבית המשפט העליון את הנושאים העקרוניים-חוקתיים, ולהפוך את בית המשפט המחוזי לעו כאת ערעור. גם כאן נעשה שימוש באותו תירוץ של עומס, כאשר למעשה, העברת התיקים ההמונית לבית משפט השלום תרע בהכרח ובאופן משמעותי את השירות המשפטי אשר יינתן לאזרח על-ידי שופטים מנוסים פחות, ותביא לסתימה גמורה של בתי משפט השלום העמוסים לעייפה גם כן. דומה כי שר המשפטים הנוכחי מאמץ באופן אוטומטי כל רעיון נפסד המקנן במערכת המשפט, גם כאלו אשר קודמיו דחו מחשש לפגיעה בזכויות בסיסיות. אנו עדים מחד גיסא, לשיח נמלץ על רוממות זכויות היסוד החברתיות וקדושתן, ומאידך גיסא, לחבירה למניעת מימושן המעשי של אותן זכויות במחיר של פגיעה הרסנית בציבור. על המחוקק למנוע יוזמות נפסדות אלו, אשר שכרן יוצא בהפסדן לציבור בכלל ולמערכת המשפט בפרט.

פני מספר חודשים פנה י', מורה בפנסיה מבית שמש, לעורך דין, וביקש לבדוק האם ארעה רשלנות בלידתו של בנו המפגר שכיום הוא בן שלושים. בכל השנים שחלפו מאז לא העלו על דעתם י' ואשתו, שנפטרה בינתיים, אפשרות שכזו. עורך הדין הבהיר לי' כי אכן מתקבל הרושם שפיגורו של בנו הוא תוצאה של רשלנות חמורה בלידה, אולם התביעה התיישנה, בהגיע הבן לגיל עשרים וחמש, שבע שנים מיום שמלאו לו שמונה עשרה. בישראל של שנת 2006 אירועים כאלה מתרחשים מדי יום. מדינת ישראל מורכבת מפסיפס חברתי מרתק של קבוצות חברתיות שונות ומגוונות וסובלת מפערים סוציו-אקונומיים חברתיים קשים. בנסיבות אלו טבעי כי רוב האוכלוסיה איננה מודעת לזכויותיה המשפטיות האזרחיות הבסיסיות. לעתים, יחלפו שנים עד שאדם שנפל באוטובוס יבין כי מדובר בתאונת דרכים, או הורים של ילד שנולד נכה יעלו על דעתם לפנות לעורך דין על מנת לבדוק אם ארעה רשלנות בלידה, או שחולי סרטן באזור מסוים יחשבו בכלל על האפשרות לקשור את מחלתם עם מפגע בשכונתם ועוד. ככלל, ניתן בהחלט לומר כי השכבות הפחות מבוססות המהוות רוב גדול בציבור, אינן בקיאות בזכויותיהם, וזאת מבלי לקחת בחשבון את הזמן והמשאבים הכספיים והאחרים הדרושים על מנת להגיש תביעה משפטית בענייניו של האזרח הקטן. בנסיבות שכאלה, להניף גרזן החותך את המועד האחרון להגשת תביעה הינו צעד אנטי-חברתי אשר יגרום נזק חמור לציבור וייטיב את מצבם של הגופים הכלכליים הגדולים. אף-על-פי-כן – ללא כותרות והרחק מעיני הציבור, עומדת ועדת חוקה חוק ומשפט, להתחיל בדיונים בהכנה לקריאה שנייה ושלישית בהצעת תיקון לחוק ההתיישנות שעיקרה קיצור (!) תקופת ההתיישנות משבע לארבע שנים בעניינים אזרחיים, וכן קיצור תקופת ההתיישנות לקטינים, אשר נמנית כיום החל מגיל שמונה עשרה, ולמנות אותה החל מגיל עשר לטווח מקסימאלי של עד גיל עשרים ושתיים. בדברי ההסבר להצעה אין שום נימוק המסביר מדוע הסדר

* אתר החדשות www.nfc.co.il בעריכת העיתונאי יואב יצחק

שהתקיים עשרות שנים והוכיח עצמו מבחינה מעשית ומשפטית, ושהפך לזכות בסיסית, "דורש" שינוי ופגיעה כה רדיקליים. ההצעה מבוססת על מסקנות ועדה ציבורית בראשות הנשיא ברק, מלפני כעשור, ומנמקת את "הצורך" בתיקון ברצון לצמצם את מספר התביעות. היינו – להקל על העומס בבתי המשפט – ולדאוג לזכויות הנתבעים, דהיינו, חברות הביטוח, הבנקים והגופים הכלכליים הגדולים במשק. מדובר בדוגמה קיצונית כיצד הממסד מקפח את זכויותיו הבסיסיות של האזרח הקטן מתוך שיקולים זרים, אשר בכל מקום אחר עלי אדמות הייתה מעוררת סערה וסקנדל ציבורי בקרב הנכים, הנפגעים והצרכנים וכל מי שמייצג את האזרח הקטן. משום מה, ארגוני זכויות האזרח קולם נדם, וההצעה כבר עברה קריאה ראשונה בכנסת ללא הד ציבורי. משרד המשפטים העומד מאחורי יוזמה זו ומצטיין בשנים האחרונות ב"שיח זכויות" ליברלי למהדרין המקדם את "המהפכה החוקתית" ושאר דיבורים רמים על זכויות האדם, פועל במרץ לפגוע בזכויות הבסיסיות של הציבור מטעמים זרים ופסולים. ראוי כי ועדת חוקה חוק ומשפט והעומד בראשה, פרופ' מנחם בן ששון, ידעו לסכל מהלך אנטי חברתי זה וידאגו לזכויותיו הבסיסיות של האזרח הקטן אשר ממילא דרכו בתביעות כנגד הגופים הגדולים, אינה סוגה בשושנים. הפתרון לעומס בבית המשפט לא יושג על גבו של האזרח הקטן.